

ANALYSIS OF THE HEALTH CONDITION OF THE VULNERABLE GROUP - OLD PEOPLE IN THE REGION OF SKOPJE FOR 2020

Valentina Simonovska

Faculty of Medical Sciences – UGD - Shtip, RN Macedonia, valentina.simonovska@ugd.edu.mk

Biljana Cekova

PHI Centre for Public Health - Shtip, RN Macedonia, biljana.329s@student.ugd.edu.mk

Abstract: Goal: This paper aims to reflect the demographics characteristics of the elderly population and their health status, determined on the area of the Skopje region during 2020.

Research methodology: This research uses the standard summary reports from the ambulance-polyclinic activity from the service for general medicine and Individual report for stationary treatment of health care. The method of work is decryptive with retrospective analysis of the given data.

Results and discussion: The first place belongs to “Diseases of the circulatory system” and there are a total of 72,601 registered patients with a specific morbidity rate of 736.7/1,000 inhabitants, ie 28% of the total number of registered patients. Second place belongs to “Endocrine, nutritional and metabolic diseases” with a total number of 36,940 patients (ie 14%) and a specific morbidity rate of 374.8 / 1,000 inhabitants. While in third place is the subtotal „Factors that affect the health status and contact with health services,, and has a total number of 25,732 cases with a rate of 177.3/1,000 inhabitants, or 10%. most of the diseases at the elderly (treated patients) in hospital care of the Region of Skopje in 2020 belong to „Diseases of the circulatory system,, (25.4%) and „Neoplasms,, with 24.8%. „Diseases of the genitourinary system,, with a share of 8.6% are on the third place, and on the fourth place are „Injuries and poisonings,,.

Conclusions: There is an increase in the number of elderly people in the total population from 2010 to 2020 of both sexes, with an emphasis on women. The elderly in the Region of Skopje suffered the most from Diseases of the circulatory system, with a rate of 28% for outpatient, but also for inpatient this main group of diseases is in the first place covering 25.4% in relation to the total number of treated patients. According to our data, the average number of hospital days for this group of population is about 15 days.

Keywords: elderly, health status, diseases of the circulatory system, inpatient, outpatient

АНАЛИЗА ЗА ЗДРАВСТВЕНАТА СОСТОЈБА НА ВУЛНЕРАБИЛНА ГРУПА – СТАРИ ЛИЦА ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН ЗА 2020 ГОДИНА

Валентина Симоновска

Факултет за медицински науки – УГД - Штип, РС Македонија, valentina.simonovska@ugd.edu.mk

Билјана Цекова

ЈЗУ Центар за јавно здравје - Штип, РС Македонија, biljana.329s@student.ugd.edu.mk

Апстракт: Овој труд има за цел да ги презентира демографските карактеристики на постарата популација и нивната здравствена состојба утврдени на подрачјето на Скопскиот регион во текот на 2020 година. Методологија на истражување: Како материјал се користени стандардните збирни извештаи од амбулантно-поликлиничката дејност од службата за општа медицина и Индивидуалниот извештај за стационарно лекување од болничката здравствената заштита. Методот на работа е декриптивен со ретроспективна анализа на дадените податоци. Резултати и дискусија: Првото место им припаѓа на „Болести на циркулаторниот систем,, а регистрирани се вкупно 72.601 пациент со специфична стапка на морбидитет од 736,7/1.000 жители, односно 28% од вкупниот број регистрирани пациенти. Второто место им припаѓа на „Ендокрини, нутритивни и метаболички болести“, со вкупен број од 36.940 пациенти (14%) и специфична стапка на морбидитет од 374,8/1.000 жители. На трето место се наоѓа групата „Фактори кои влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствените услуги,, со вкупен број од 25.732 случаи и стапка од 177,3/1.000 жители, или 10%. Најголем број стари пациенти во болничката здравствена заштита во Скопскиот регион во 2020 година се хоспитализирани за „Болести на циркулаторниот систем“, (25,4%) и „Неоплазми“, со 24,8%. „Болестите на генитоуринарниот систем, со учество од 8,6% се наоѓаат на трето место, а на четврто се „Повреди и труења,,. Заклучоци: Постои зголемување на бројот на стари лица во вкупното население од 2010 до 2020 година од двата пола, со акцент на жените. Од болести на циркулаторниот систем најмногу настрадале старите лица во Скопскиот регион, со стапка од 28% за

амбулантски лекуваните болни, но и за болнички третирани пациенти оваа група на болести е на прво место со 25,4% во однос на вкупниот број на третирани пациенти. Според нашите податоци, просечниот број на остварени болнички денови за оваа група на население е околу 15 дена.

Клучни зборови: стари лица, здравствена состојба, болести на циркулаторниот систем, болнички пациенти, амбулантски лекувани пациенти

1. ВОВЕД

Постои глобална демографска транзиција на брзо стареење на населението, што е резултат на намалување на стапката на фертилитет и на стапката на морталитет. Сепак, она што не е целосно предвидено е дека тоа несразмерно ќе влијае на земјите со низок и среден приход. Повеќе извори проценуваат дека до 2050 година, 80% од постарите луѓе, на возраст од 60 години и постари, ќе живеат во земји со низок и среден приход, и дека стапката на зголемување на постарата возрасна популација ќе ја надмине онаа на земјите со високи приходи. Приближно две третини од луѓето кои живеат со деменција моментално живеат во земји со низок и среден приход.

Постарите возрасни лица во сите земји имаат несразмерно лош исход од КОВИД-19, диктиран и од поголемата ранливост поврзана со возраста, но и од недоволните ресурси доделени за гериаџија. Откривајќи ја кривката на гериаџиската нега, пандемијата покажа алармантна реалност: глобалните здравствени системи се недоволно подготвени за стареењето на населението. Стареењето на населението ќе постави голема побарувачка на инфраструктура за здравствена заштита, со оглед на зголемување на болестите поврзани со возраста и мултиморбидитетот. Исто така, ќе има зголемена потреба од немедицинска нега: се предвидува дека бројот на постари луѓе на кои им е потребна поддршка за секојдневните активности во овие земји ќе се зголеми за четири пати до 2050 година. Изградба на капацитети за нега, олеснување на финансискиот притисок за пациентите и семејствата и ублажување на товарот на неформалното згрижување, често спроведено од женски членови на семејството се главните цели на здравствените системи. Според некои истражувања, дел од здравствената политика на различни земји открива дека товарот на грижа првенствено паѓа на членовите на семејството поради недостатокот на формални структури за нега и високите трошоци за долготрајна нега со плаќање од џеб.

Покрај финансирањето, соодветната здравствена заштита за постарите луѓе зависи од соодветни човечки ресурси.[1] Истражувањето на СЗО од 2016 година во 36 земји откри дека 27% од медицинските училишта на глобално ниво не вклучуваат обука за гериаџиска медицина. Затоа, фактот што студентите пријавуваат ниски преференции за продолжување на кариерата во геронтологија не е изненадувачки, честопати наведувајќи ги ниските плати, помалиот углед на гериаџиските медицински сестри и лекарите и висок товар на грижа и морална одговорност. Оние лица кои продолжуваат кариера во гериаџиска нега пријавуваат високи нивоа на исцрпеност, со загрижувачки зголемувања за време на пандемијата. За да се обезбедат здравствени системи кои ќе имаат способност да се грижат за стареењето на населението, мора да се зголеми специјализираното знаење за гериаџија преку образовни стратегии за поттикнување на кариерата во геронтологијата, како што се насочени наставни програми кои го подобруваат разбирањето на областа и развиваат вештини на студенти по медицина и медицински сестри. Конечно, мултиморбидитетот и сложеноста на потребите што ја карактеризираат постарата возрасна популација бараат модели за соработка на грижата, особено премостување на здравствената и социјалната заштита: поголема интеграција на здравствените сектори ја зголемува конзистентноста и квалитетот на грижата за пациентите. Финансирањето на грижата за постарите генерации не е изборно. Тоа е инвестиција во благосостојбата и внатрешниот капацитет на постарите луѓе како продуктивни и ценети членови на општеството.

Не постои типична постара личност. Некои 80-годишници имаат физички и ментални капацитети на некои 30-годишници. Други луѓе доживуваат значителен пад на капацитетите и на многу помлада возраст. Сеопфатниот одговор на јавното здравство мора да одговори на овој широк опсег на искуства и потреби на постарите лица.[2] Неопходно е да се идентификуваат постарите лица и да се проценат нивните потреби и капацитети. Да се осигура дека програмите за заштита и помош ги вклучуваат постарите лица и дека услугите им се достапни на еднаква основа, како и да се осигура дека постарите лица не трпат дискриминација и се способни целосно да учествуваат во одлуките што ги засегаат нив и нивните заедници.[3] Функционалната независност кај постарите лица потребно е да биде задржана и вооедно да се одговори соодветно на потребите на оваа постара генерација. Рехабилитацијата на гериаџиските пациенти е императив за благосостојбата на пациентите и за општеството, за да можеме социјално и економски да се напредува.[4] Здравствената состојба и функционалните способности на постарите луѓе кои живеат во руралните области се драматично полоши отколку во градовите. Системот за здравствена заштита за стари лица треба да ги исполнува гериаџиските стандарди во однос на зачестеноста, достапноста и сложеноста.

Шансата за подобрување на здравствената заштита на старите лица е подобрување на знаењето и компетентноста на практичарите во геронтологијата.[5] Пристапот до примарната здравствена заштита има клучна улога во исполнувањето на холистичките потреби на постарите возрасни лица. Одговорот на здравствените потреби на постарите луѓе вклучува поддржувачки политики, планови и регулаторни рамки.[6]

2. ЦЕЛ

Оваа анализа има за цел да ја прикаже здравствената состојба и демографските карактеристики на старите лица во Скопскиот регион во текот на 2020 година.

3. МАТЕРИЈАЛИ И МЕТОД

Како материјал за обработка во овој труд користени се стандардните збирни и индивидуални извештаи кои рутински се прибираат во Одделение за социјална медицина при Центар за јавно здравје – Скопје. Методот на работа е дескриптивен со ретроспективна анализа на дадените податоци. Резултатите ќе бидат претставени табеларно и графички преку избрани статистички индикатори во стапки на 1.000 жители и проценти.

4. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Според резултатите постои скалесто зголемување на бројот на стари лица во однос на анализираниот период. Во 2010 година вкупниот број на стари лица во Скопскиот регион изнесувал 72.889, додека во 2020 година 98.552. (Табела 1. и Графикон 1 во прилог).

Табела 1. Процентуално учество и дистрибуција според пол на лицата на возраст од 65 + години од Скопскиот регион, во периодот од 2015 до 2020 година

Година	Пол					
	Вкупно		Мажи		Жени	
	Број	%	Број	%	Број	%
2015	86211	13,9	38280	12,5	47931	15,2
2016	88684	14,2	39140	12,7	49544	15,6
2017	91595	14,6	40377	13,1	51218	16,1
2018	94563	15,0	41632	13,4	52931	16,5
2019	97075	15,3	42643	13,7	54432	16,9
2020	98552	15,5	43066	13,8	55486	17,2

Извор: Државен завод за статистика на РСМ[7].

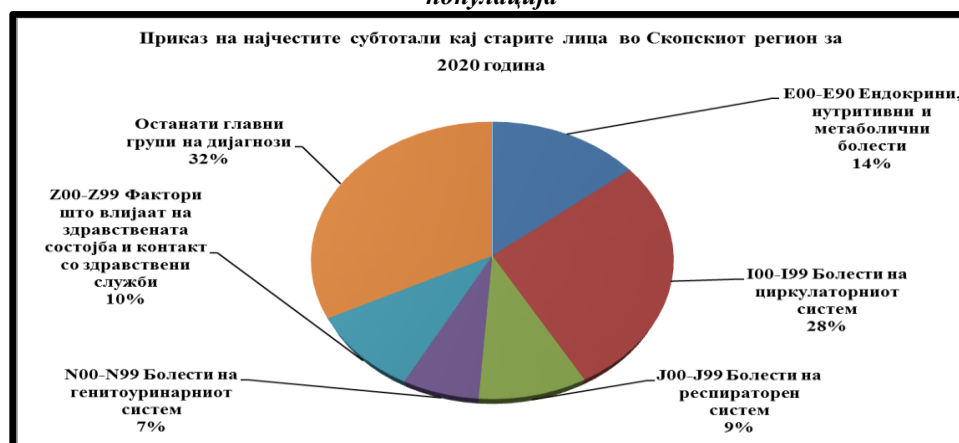
Графикон 1. Дистрибуција на старите лица во Скопскиот регион според возраст и пол од 2015-2020 година

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

Од најчестите групи на дијагнози за старото население во дејноста општа медицина првото место го зазема групата „Болести на циркулаторен систем,“ и има вкупен број од 72.601 регистрирани болни со стапка на специфичен морбидитет од 736,7 /1.000 жители, односно 28% од вкупниот број на регистрирани заболени. Второ место им припаѓа на „Ендокрини, нутритивни и метаболни болести,“ со вкупен број од 36.940 заболени (односно 14%) и стапка на специфичен морбидитет од 374,8/1.000 жители. Додека на трето место се наоѓа групата Z00-Z99 и има вкупен број од 25.732 случаи со стапка од 177,3/1.000 жители, односно 10%. Болестите на респираторниот систем во амбулантно поликлиничката здравствена заштита се честа причина за посета кај лекар од страна на лицата на возраст над 65 години. Тие се наоѓаат на четвртото место според фреквенцијата на јавување со учество од 9% во вкупниот морбидитет. Петото место им припаѓа на болестите на генитоуринарниот систем со 7% застапеност. (Графикон 2. и Табела 2. во прилог). Старењето и постарата популација се особено подложни на кардиоваскуларни болести. Возраста е независен фактор на ризик за кардиоваскуларни болести (КВБ) кај возрасните, но овие ризици се надополнуваат со дополнителни фактори, вклучувајќи изнемоштеност, дебелина и дијабет. Познато е дека овие фактори ги комплицираат и подобруваат факторите на срцев ризик кои се поврзани со почетокот на напредната возраст.[8] Просечниот животен век на луѓето се зголемува, а со тоа и процентот на луѓе кои влегуваат во возрасната група од 65 години и постари рапидно расте и ќе продолжи да расте во следните 20 години. Во оваа возрасна група кардиоваскуларните болести ќе останат водечка причина за смрт, а трошоците поврзани со лекувањето ќе продолжат да се зголемуваат. Старењето е неизбежен дел од животот и за жал претставува најголем ризик фактор за кардиоваскуларни болести. [9]

Графикон 2. Процентуално учество на пет најчести групи на болести за 2020 година кај возрасната популација

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

Табела 2. Дистрибуција на пет најчести групи на болести според пол кај лицата над 65 години евидентирани кај матичните лекари во амбулантно поликлиничката дејност во 2020 година

Пет најзастапени заболувања и состојби	Сите стари лица				65-74г.				75 и повеќе години			
	Стапка МБ/1000	Вкупно	м	ж	Стапка МБ/1000	Вкупно	м	ж	Стапка МБ/1000	Вкупно	м	ж
Болести на циркулаторниот систем	736,7	72601	30078	42523	688,5	42934	17923	25011	819,8	29667	12155	17512
Ендокрини, нутритивни и метаболни болести	374,8	36940	13234	23706	402,5	25101	8828	16273	327,1	11839	4406	7433
Ф фактори што влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствени служби	261,1	25732	11583	14149	260,9	16272	7183	9089	261,4	9460	4400	5060
Болести на респираторен систем	249,7	24613	10975	13638	257,6	16063	6951	9112	236,3	8550	4024	4526
Болести на генитоуринарниот систем	177,3	17471	12256	5215	162,3	10122	6862	3260	203,1	7349	5394	1955

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

Бројот на хоспитално лекувани стари лица, остварен број на болнички денови и просечното траење на лекување прикажани се во Табела 3. Претставени се петте најчести заболувања кои биле причина за болничко лекување и нивниот процентуален удел во вкупно болнички лекуваните стари лица. Најчесто причина за хоспитализација за овие пациенти биле болестите на циркулаторен систем (4209) со 56 252 остварени болнички денови, по нив следат неоплазмите (4112) со 79 493 денови, а на трето место се наоѓаат болести на генитоуринарниот систем (1415) и 11 017 остварени болнички денови. Инфективните заболувања се на четврто место, а петото место им припаѓа на повредите и труења.

Табела 3. Број на лекувани болни, остварени болнички денови и просечно траење на лекување од пет најчести групи на болести за старите лица од Скопскиот регион во болничко-стационарна дејност за 2020 година

Пет најчести заболувања и состојби	Лекувани болни		Остварени болнички денови		Просечно траење на лекување/ПТЛ
	Број	%	Број	%	
Болести на циркулаторниот систем	4209	25,45	56252	22,78	13,36
Неоплазми	4112	24,87	79493	32,19	19,33
Болести на генитоуринарниот систем	1415	8,56	11017	4,46	7,79
Одредени инфективни и паразитски болести	1150	6,94	12180	4,93	10,59
Повреда, труење и други одредени последици од надворешни причини	1076	6,51	14166	5,74	13,17

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

5. ЗАКЛУЧОЦИ

Општата стапка на морбидитет кај старите лица во Скопскиот регион за 2020 година била 2660,7 промили. Тие најмногу боледувале од „Болести на циркулаторен систем,, со стапка од 736,7/1.000 жители во амбулантно-поликлиничка заштита. Специфичната стапка на морбидитет за болестите на кардиоваскуларниот систем за лицата на возраст од 65-74 години изнесува 688,5 промили, додека овој индикатор за лицата од 74 и + години е 819,8 промили. Жените почесто остварувале услуга кај матичен лекар за овој тип на болести во однос на мажите. Во болничката здравствена заштита исто така старите лица најчесто се хоспитализирале поради кардиоваскуларни заболувања. Вкупниот број на хоспитализирани пациенти од кардиоваскуларни болести изнесува 4.209, а истите оствариле вкупно 562.252 болнички денови. Просечното траење на лекување за овој тип на болни во болница изнесува 13,3 дена. Најголем процентуален удел во остварените болнички денови имаат пациенти кои се лекувале од малигни болести (32,19%).

ЛИТЕРАТУРА

- Care for ageing population globally*, достапно на (Интернет), [https://doi.org/10.1016/S2666-7568\(21\)00064-7](https://doi.org/10.1016/S2666-7568(21)00064-7), пристап мај, 2022
- Ageing and health*, достапно на (Интернет)[https:// www.who.int/news-room/factsheets/detail/ageing-andhealth](https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/ageing-andhealth), пристап мај, 2022
- WEB-stranica/WEB site: <https://emergency.unhcr.org/entry/43935/older-persons>, пристап мај, 2022
- WEB-stranica/WEB site: <https://emedicine.medscape.com/article/318521-overview> , пристап мај, 2022
- WEB-stranica/WEB site: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12183969/>, пристап мај, 2022
- WEB-stranica/WEB site: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/326295/WHO-HIS-SDS-2018.44-eng.pdf>, пристап мај,2022
- WEB-stranica/WEB site: <http://www.stat.gov.mk>, пристап март 2022
- Rodgers, J.L., Jones, J., Bolleddu, S.I., Vanthenapalli, S., Rodgers, L.E., Shah, K., Karia, K., & Panguluri, S.K., (n.d.). *Cardiovascular Risks Associated with Gender and Aging*, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6616540>, пристап мај 2022
- North, B.J., & Sinclair, D.A. (n.d.). *The intersection between aging and cardiovascular disease*, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3366686/>, пристап мај, 2022
- WEB-stranica/WEBSITE: https://www.stat.gov.mk/Publikacii/2020/MakStat_IZBOR_2020.pdf, Макстат избор,

2020, пристап мај, 2022

Закон за здравствената заштита, редакциски пречистен текст објавен од „Службен весник на Република Македонија”, кој ги опфаќа сите изменувања и дополнувања.

Законот за социјална сигурност за старите лица текст објавен од „Службен весник на Република Северна Македонија”